

обучения в музыкальном вузе. Обоснована сутність і специфіка професійної компетентності майбутніх музикантів по арт-менеджменту як соціально значимого новообрання їх особистості, яке функціонує в єдності управлінської, сервісної, лідерської і персональної компетенцій. Висунута ідея про необхідність розробки інноваційної моделі організації вищого музичного освіти шляхом впровадження нових освітніх технологій, зокрема, технологій арт-менеджменту.

Ключевые слова: професійна підготовка, майбутні музиканти, арт-менеджмент, професійна компетентність по арт-менеджменту, формування професійної компетентності по арт-менеджменту.

A.A. Tatarnikova

THE PERSPECTIVES DEVELOPMENT CREATIVE INDIVIDUALITY OF SPECIALIST-MUSICIAN IN THE PROCESS OF UNIVERSITY TRAINING AT THE CONTEXT OF COMPETENCE APPROACH

The article justifies the perspectives of development of creative individuality of a specialists-musicians during higher school, including conductorial and choral training in the context of the ideas of competence approach. The author is focusing on the importance of the professional competence formation of future musicians on arts-management in the process of learning at the musical College, disclosing the essence of the main concepts of this new educational paradigm. The main point and peculiarities of professional competence of future musicians are justified in art-management as a socially significant growths of their personality. It determines their substantive and functional and role knowledge towards the effective management of creative processes in the society of market economy and ability and readiness to the practical implementation of art-technologies in the field of musical art, the presence of the necessary motivation and experience artistic and creative activities. It is demonstrated that professional competence of a musician art-management is functioning in the unity of administrative, service, leadership and personal competencies. It is justified that the new competency is based on the paradigm of higher education in the context of conductorial and choral training of future specialists-musicians. It should be seen as a complete pedagogical system, which is aimed at the acquisition of the necessary subject competence. This will contribute to learning the system of knowledge, abilities and skills not only in the field of choral art, singing and conducting, methods of working with the choir and the organization of choirs, but in the plane of the art of management. It determines the development of their personal qualities as the modern art-managers. The creation of an innovative model of development of creative personality is proposed of future specialists-musicians in the process their professional, as well as conductorial and choral training at the higher art school. The theory and technology are used in the art management in the formation of their respective professional competence.

Key words: professional training, future specialists-musicians, art-management, professional competence of art-management, formation of professional competence.

Подано до редакції 23.10.2017.

УДК 378.011.3-051:785

© 2017

Чорніта Р.Б.

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ХУДОЖНЬОГО СМАКУ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА У ПРОЦЕСІ ІНСТРУМЕНТАЛЬНО-ВИКОНАВСЬКОЇ ПІДГОТОВКИ

У статті висвітлено теоретико-методичні основи формування художнього смаку майбутнього вчителя музичного мистецтва в процесі інструментального навчання. Окреслено роль особистісних художніх смаків і професійних уподобань. Розглянуто основні методи формування художнього смаку студента-баяніста в процесі інструментально-виконавської діяльності. Інструментально-виконавська підготовка трактується як багатокomпонентний, цілісний процес художньо-творчого розвитку майбутнього вчителя музичного мистецтва, спрямованого на оволодіння ним певною системою музично-теоретичних знань та практично-виконавських умінь і навичок.

Ключові слова: інструментальне навчання, баянне мистецтво, художній смак, виконавська майстерність, музична тканина.

Постановка проблеми у загальному вигляді... В умовах соціокультурних трансформацій, що мають місце в сучасному суспільстві, з новою силою набуває актуальності проблема формування художнього смаку майбутнього вчителя музичного мистецтва. Однією з причин відновлення уваги до окресленої проблеми є активне поширення серед молоді масової культури, зорієнтованої на спрощене та примітивне відтворення соціокультурної дійсності. Масові стереотипи наполегливо поширюються через усі мас-медіа та позбавляють молоду людину змоги повноцінно та цілісно сприймати світ, формувати власні переконання, погляди та систему ціннісних орієнтацій, що є невід'ємною вимогою у становленні молодого особистості. Формування художнього смаку є одним із найбільш складних завдань естетичного виховання, успішне здійснення якого є найважливішим критерієм ефективності всього виховного процесу загалом. Художній смак і створені на його основі твори мистецтва становлять реальність естетичної свідомості людини. Почуття й розуміння краси, художній смак потрібно послідовно формувати, виховувати, розвивати. Природно, що для правильної, цілеспрямованої діяльності з формування художнього смаку необхідно як перетворення самої дійсності за законами краси, так і

розвиток усього внутрішнього духовного світу особистості – її світогляду, психології, почуттів, збагачення практичної творчої діяльності.

Значний потенціал, у контексті формування художнього смаку, містить музичне мистецтво, засобами якого відбувається цілеспрямоване залучення всіх студентів до освоєння форм та методів спілкування з культурною спадщиною минулого й сучасності, культурних цінностей, формування навичок творчої діяльності тощо. Без сформованого художнього смаку неможливо досягнути образи, що сприяють цілісному сприйняттю світу, закодованому в нотах. Утворення образів й оперування ними є однією з основних фундаментальних особливостей інтелекту людини. Без цього людина неспроможна планувати свої дії, передбачати їх результати та вносити у них зміни.

Стратегічним напрямом реформування освіти згідно із Законом України «Про освіту», Державною національною програмою «Освіта» («Україна XXI століття») та Концепцією національного виховання є забезпечення творчого розвитку особистості на основі впровадження в освітній процес новітніх педагогічних технологій. Особливого значення набувають питання вдосконалення естетичного виховання, формування та розвитку естетичних почуттів, художніх інтересів, ідеалів та смаків студентів у процесі професійної підготовки [6].

Формування художнього смаку майбутнього вчителя музичного мистецтва здійснюється в процесі фахової підготовки в інструментальних класах і має ґрунтуватися на новітніх досягненнях музичного мистецтва й педагогічної науки, відповідати вимогам суспільства до музичних педагогів і виконавців, бути зумовленим кваліфікаційними вимогами до бакалавра й магістра музичного мистецтва та змістом освітньо-професійної програми підготовки цих фахівців у мистецьких та педагогічних закладах вищої освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми...

Проблема формування художнього смаку в процесі інструментально-виконавської підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва стала предметом багатьох наукових досліджень. Сучасні науковці розробили концептуальні положення щодо фахової підготовки студентів в інструментальному класі (Л. Арчажникова, Б. Брилін, М. Давидов, В. Лабунець, О. Олексюк, Г. Падалка, О. Рудницька, Г. Ципін, О. Щолокова, Д. Юнік та ін.); упроваджені в практику окремі методики формування в майбутніх учителів музичного мистецтва інструментальних навичок (О. Бурська, Л. Гончаренко, Л. Гусейнова, Е. Економова, Ж. Карташова, Є. Куришев, В. Лапченко, І. Мостова, М. Назаренко, Г. Ніколаї, А. Омельченко, Г. Саїк, В. Федоришин, О. Щербініна та ін.), досліджують процес розвитку теоретико-аналітичних та інтерпретаторських умінь студентів в інструментальному класі (І. Гринчук, В. Крицький, О. Ляшенко, Н. Мозгальова, Н. Сегеда та ін.), зреалізують наукові підходи в розробленні програм з інструментально-виконавських дисциплін (Л. Арчажникова, Н. Гуральник, Т. Євсєєва, В. Кучерук, Г. Падалка, Н. Плешкова, С. Феруз, Г. Ципін, О. Шрамко, М. Шумський та ін.). Водночас процес формування художнього смаку майбутнього вчителя музичного мистецтва в процесі інструментально-виконавської підготовки та сутність окресленої проблеми ще недостатньо досліджені, що й визначило актуальність нашої розвідки.

Формулювання цілей статті... Метою статті є визначення сутності та теоретико-методичних основ формування художнього смаку майбутнього вчителя музичного мистецтва в процесі інструментально-виконавської підготовки.

Виклад основного матеріалу дослідження... Багатоаспектність роботи вчителя музичного мистецтва в школі пояснюється сучасними вимогами до організації та проведення різних видів музичної та мистецької діяльності з учнями на уроках музичного мистецтва, що потребує від учителя не тільки систематичних і глибоких професійних знань, умінь та навичок, а й сформованості здатності до саморозвитку, самовдосконалення. Реалізація усіх видів музично-виконавської діяльності вчителя (сольне виконавство, самостійна робота над музичними творами, читання з аркуша, акомпанування, гра в ансамблі, творче музикування та імпровізація) повинні базуватись на синтезі виконавських та педагогічних якостей, сформованому естетичному та художньому смаку та свідомому ставленню до музичного мистецтва.

Розглядаючи проблему формування художнього смаку майбутнього вчителя музичного мистецтва в процесі інструментально-виконавської підготовки, вважаємо за доцільне з'ясувати поняття категорії смаку в естетичній науці. Категорія смаку займає особливе місце серед інших категорій естетики. Смак – це один із елементів естетичного ставлення людини до дійсності, частина її світогляду. На формування смаків великий вплив має весь досвід людини, характер, її стосунки з суспільним середовищем, зі світом. Естетичні та художні смаки – це не просто здатність відрізнити красиве й некрасиве, гармонійне і негармонійне, доцільне і недоцільне, але і система критеріїв такої відмінності, яка спирається на певне уявлення про прекрасне й потворне, про високе й низьке, трагічне й комічне [9, с.624].

У професійній підготовці майбутніх учителів музичного мистецтва є низка суперечностей: між вимогами до рівня підготовки студентів та їхньою практичною готовністю до майбутньої діяльності; між потребами сучасного суспільства у творчому, ініціативному фахівці із розвиненим художнім смаком і споживацькою малоініціативною позицією студента; між системою підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва і недостатньою

розробленістю засобів, форм і методів формування художнього смаку майбутнього вчителя музичного мистецтва в процесі інструментально-виконавської підготовки. Ці суперечності окреслюють проблему теоретичного і методичного формування художнього смаку майбутнього вчителя музичного мистецтва в процесі професійної підготовки [2, с.84].

Низка сучасних учених не відокремлюють поняття «художній смак» у певну категорію, відмінну від «естетичного смаку». Наприклад, у довіднику «Естетичне виховання» знаходимо таке тлумачення: «Естетичний смак – здатність людини за безпосереднім почуттям визначити естетичну цінність предметів і явищ дійсності та мистецтва. Щодо оцінки творів мистецтва естетичний смак називають художнім смаком. Як активний вияв естетичного відношення, смак відображає властиві естетичній свідомості діалектичні суперечності суспільного й індивідуального (формуючись на основі суспільно-історичного досвіду, смак завжди є неповторно-індивідуальним за формою), раціонального й чуттєвого (розуміння оцінюваних предметів і явищ виражається у смаку в безпосередній емоційній реакції типу «подобається – не подобається»)» [3, с.74].

Аналогічне формулювання знаходимо в «Короткому словнику з естетики»: «Смак естетичний – здатність людини розуміти й оцінювати естетичні особливості предметів і явищ природи, суспільного життя. Він відображає оцінку дійсності, всю багатоклірність естетичних цінностей з позицій вироблених у людини в процесі суспільної практики уявлень про прекрасне, потворне, комічне, трагічне тощо. У тих випадках, коли предметом цієї оцінки є твори мистецтва, здатність цю називають художнім смаком» [5, с.28].

Дуже схоже визначення містить Український педагогічний словник: «Смак естетичний – здатність оцінювати явища природи й соціального життя як прекрасне й потворне, піднесене й низьке, трагічне й комічне. Стосовно творів мистецтва смак естетичний виявляється як художній смак» [1, с.311].

Важливою складовою формування художнього смаку майбутніх учителів музичного мистецтва є інструментально-виконавська підготовка, яка залучає студентів до виконавських традицій, норм музичної культури, до художньо-естетичних цінностей та, разом з тим, має значні резерви не лише для вияву індивідуальності, самостійності, творчої активності, а й розвитку інноваційності майбутнього вчителя музичного мистецтва. Майбутній учитель музичного мистецтва повинен володіти системою теоретичних знань про стиль та смак композитора, будову та структуру музичного твору, особливості гармонії та фактури. Науковці стверджують, що чим глибшими будуть знання про твір, тим більше вони збагатять уяву і мислення музиканта, як наслідок саме в процесі активної та осмисленої інструментальної діяльності й підготовки по класу баяну у майбутнього вчителя музичного мистецтва поглиблюється його розуміння мистецького твору, створення художньо-переконливої та яскравої інтерпретації музики, формування художнього смаку [4, с.127].

Інструментально-виконавська підготовка трактується як «..багатокомпонентний, цілісний процес художньо-творчого розвитку майбутнього вчителя музичного мистецтва, спрямованого на оволодіння ним певною системою музично-теоретичних та практично-виконавських знань, умінь та навичок, формування музично-естетичного досвіду, формування художнього смаку та виконавської культури, що забезпечує досягнення найкращого результату у сприйманні, емоційному та інтелектуальному пізнанні музичного мистецтва, всебічному розвитку індивідуально-творчих здібностей, готовності до індивідуалізації в інструментально-виконавській діяльності. Відтак, музично-педагогічна й музично-просвітницька спрямованість підготовки студентів класу баяну в мистецьких вищих навчальних закладах зумовлює потребу формування художнього смаку музикантів-виконавців засобами інструментальної підготовки як шляху збагачення їхньої естетичної культури, виконавської майстерності, досягнення багатогранності художньо-творчого розвитку» [8, с.202].

Основними компонентами формування художнього смаку майбутнього вчителя музичного мистецтва в процесі професійної, інструментально-виконавської підготовки є: розвинена уява та художня пам'ять; своєрідність образного мислення; художня освіченість (знання видів, жанрів, виразних засобів та матеріалів музичного мистецтва); навчальні, факультативні та індивідуальні види занять із музичного мистецтва; розуміння мети й значення історичного, сучасного та національного музичного мистецтва, його своєрідності [7, с.158].

На нашу думку, в організації формування художнього смаку майбутнього вчителя музичного мистецтва в процесі професійної, інструментально-виконавської підготовки необхідно виокремити такі принципи: врахування специфіки мистецтва й художньо-естетичної діяльності; активізації індивідуально-особистісних творчих можливостей та здібностей; соціально-професійної спрямованості.

Основним методом покращення формування художнього смаку майбутнього вчителя музичного мистецтва в процесі інструментально-виконавської підготовки є метод музично-теоретичного аналізу. Такий метод базується на проблемно-діалоговому та варіативному принципах навчання та формує самостійність студента у розв'язанні певних професійних проблем, активізує у ньому процес навчання, налаштовує його на особистісно-індивідуальну інтерпретацію виконання музичного твору, що дає змогу студенту розкрити драматургію твору на свій розсуд, формуючи і розвиваючи при цьому власний художній смак і відчуття прекрасного. Під час окресленого процесу студент стає творцем, який відтворює, відчуте ним, за власним смаком. Він може зробити це незвичайним оригінальним чином, але завдяки цьому формується власний стиль та манера виконання, що

безумовно є дуже важливим для формування художнього смаку в процесі інструментально-виконавської діяльності.

У використанні методу художніх аналогій у формуванні художнього смаку в процесі інструментально-виконавської підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва відтворюється порівняльний аналіз певного твору з іншими, що схожі на такий твір за художньо-образним змістом та жанрово-стильовими особливостями. За допомогою цього методу повніше розкривається художня картина світу, поєднується світосприйняття авторів, знаходиться схожість засобів емоційно-образного вираження. Такий метод сприяє захопленню майбутнього вчителя музичного мистецтва певним художнім образом, впливає на позитивну діяльність його музично-сенсорних систем, покращує розумово-когнітивну функцію, формує інтерес до творів мистецтва, яскраво виражені власні жанрові уподобання та художній смак особистості.

Метод художньо-творчих проєктів відіграє особливу роль у формуванні художнього смаку майбутнього вчителя музичного мистецтва в процесі інструментально-виконавської підготовки, адже формує індивідуальність та підкреслює особливість кожного студента. Кожен з них має змогу отримати та використати свій музично-виконавський досвід та самореалізуватися. Музика в такому випадку виступає як спосіб духовного, художнього та виконавського розвитку в процесі інструментально-виконавської діяльності. Отже, цей метод дозволяє різнобічно пізнати музичне мистецтво загалом.

Кожен із проаналізованих методів позитивно впливає на формування художнього смаку в процесі інструментально-виконавської підготовки, сприяючи не тільки якісному оволодінню свого інструменту, але й вибудовуючи особистісно-духовну сферу, надаючи необхідного вміння внутрішньої самовпевненості. Завдяки окресленим методам у свідомості та підсвідомості майбутнього вчителя музичного мистецтва формуються такі вміння та навички, як:

- формування комплексної естетичної культури;
- сформованість художнього смаку та художнього виконання на музичному інструменті;
- здатність бачити різні прояви прекрасного в навколишньому світі;
- уміння здійснювати музично-теоретичний і порівняльний аналіз музичних творів, проектувати художні образи;
- уміння володіти собою під час виступу на естраді (формування вольових якостей виконавця);
- уміння здійснювати самостійну творчу діяльність, у процесі якої майбутнім учителем музичного мистецтва використовуються надбані знання, уміння та навички;
- уміння висловлювати особисту думку та давати об'єктивну оцінку;
- здатність давати емоційну оцінку прекрасного;
- формування навичок і потреб у творенні прекрасного;
- формування художнього смаку, який проявляється в умінні порівняти і співвіднести явища й предмети навколишньої дійсності з прийнятими естетичними ідеалами;
- наявність чіткого уявлення про прекрасне в усіх його проявах, сформованих ідеалів.

Висновки... Отже, художній смак, сформований засобами музичного мистецтва в процесі інструментально-виконавської підготовки має надзвичайно перетворювальну силу, тому що виникає не примусово, а як результат вільної творчої фантазії та власних зусиль, творчого узагальнення та злиття всіх особистісних почуттів. Тільки на базі емоційно-пізнавальної активності можливе формування художнього смаку, правильних оцінок навколишнього світу, розвиток моральних принципів, що становлять внутрішню красу людини та вказують на високий рівень її духовності. Забезпечення цілісності та збалансованості всіх ланок формування художнього смаку майбутнього вчителя музичного мистецтва в процесі інструментально-виконавської підготовки завдання високого ступеня складності, вирішення якого вимагає безпосереднього підвищення рівня професійно-методичної майстерності, зацікавленості у новітніх педагогічних технологіях, самовдосконалення індивідуальних творчих і розумових здібностей, що допомагає здійснювати формування художнього смаку майбутнього вчителя музичного мистецтва в процесі інструментально-виконавської підготовки.

Використана література:

1. Гончаренко С. Український педагогічний словник / С. Гончаренко; С. Головка (гол. ред.). – К. : Либідь, 1997. – 376 с.
2. Гончаренко Л.П. Інноваційні технології розвитку естетичних смаків майбутніх учителів музики / Л.П. Гончаренко // Наукові записки. – Вип. 45. – Серія: Педагогічні науки. Ч.1. – Кіровоград : РВЦ КДПУ ім. В. Винниченка, 2002. – С. 84-89.
3. Естетичне виховання : довідник / В.І. Мазепа (кер. авт. кол.), А.В. Азархін, В.С. Горський та ін.; упоряд. Н.О. Яранцева. – К. : Політвидав. України, 1988. – 214 с.
4. Косенко П.Б. Актуальні питання вдосконалення інструментальної підготовки майбутнього вчителя музики / П.Б. Косенко // Педагогіка вищої та середньої школи: зб. наук. праць. – № 18. – Кривий Ріг : Видавничий дім, 2007. – Ч. 1. – С. 202-212.
5. Краткий словарь по эстетике / под общ. ред. М.Ф. Овсянникова, В.А. Разумного. – М. : Политиздат, 1963. – 544 с.
6. Про Державну національну програму "Освіта" ("Україна XXI століття"). Постанова КМУ від 3 листопада 1993 р. № 896 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/896-93-п\(посилання_зовнішне\)](http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/896-93-п(посилання_зовнішне)). – Заголовок з екрана.

7. Рудницька О.П. Основи викладання мистецьких дисциплін : Навчальний посібник / О.П. Рудницька. – К. : АПН України, 1998. – 183 с.
8. Се Тин. Художественный образ как ведущий компонент музыкально-исполнительской деятельности (к проблеме инициирования внутренислуховой активности учащегося- музыканта): дис. ... на соиск. ученой степени канд. пед. наук: 13.00.08 – «Теория и методика профессионального образования» / Се Тин. – М., 2009. – 155 с.
9. Юм Д. Про норму смаку / Д. Юм // Сборник сочинений: в 2 т. – М. : Мысль, 1996. – Т. 2. – С. 624.

Чорнута Р.Б.

**ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ФОРМИРОВАНИЯ ХУДОЖЕСТВЕННОГО ВКУСА БУДУЩЕГО
УЧИТЕЛЯ МУЗЫКАЛЬНОГО ИСКУССТВА
В ПРОЦЕССЕ ИНСТРУМЕНТАЛЬНО-ИСПОЛНИТЕЛЬСКОЙ ПОДГОТОВКИ**

В статье освещены теоретико-методические основы формирования художественного вкуса будущего учителя музыкального искусства в процессе инструментального обучения.. Определены роль личностных художественных вкусов и профессиональных предпочтений. Рассмотрены основные методы формирования художественного вкуса студента-баяниста в процессе инструментально-исполнительской деятельности.. Инструментально-исполнительское подготовка трактуется как многокомпонентный, целостный процесс художественно-творческого развития будущего учителя музыкального искусства, направленного на овладение им определенной системой музыкально-теоретических знаний и практически исполнительских умений и навыков.

Ключевые слова: инструментальное обучение, баянное искусство, художественный вкус, исполнительское мастерство, музыкальная ткань.

R.B.Chorpyta

**THEORETICAL AND METHODOLOGICAL BACKGROUND FOR FORMATION OF ARTISTIC PERCEPTION OF
FUTURE MUSICAL ARTS TUTORS DURING THEIR INSTRUMENTAL
AND PROFESSIONAL PERFORMERS' STUDIES**

The article covers the theoretical and methodological foundations of forming the artistic taste of the future teacher of musical art in the process of instrumental learning. The role of personal artistic tastes and professional preferences is outlined. The main methods of forming the artistic taste of a student-bayanist in the process of instrumental-performing activity are considered. Instrumental-performing training is interpreted as a multicomponent, holistic process of artistic and creative development of the future teacher of musical art, aimed at mastering it with a certain system of musical-theoretical knowledge and practical-performing skills and abilities.

Key words: instrumental study, artistic flavor, artistic taste, performing skill, musical fabric.

Подано до редакції 25.10.2017.

Рекомендовано до друку докт.пед.наук, проф. В.М.Лабунець